

Deset stupňů k dobrým školám

Praha právě hostí misi OECD, která přijela zhodnotit přípravu reformy zdejších vysokých škol. Ta by se měla odehrát podle scénáře sepsaného v Bílé knize, která vznikla právě jako reakce na kritiku, již jsme se od OECD dočkali před dvěma lety. Jaké změny navrhuje?

Ničivý účinek nejistoty

Za prvé je žádoucí navýšit veřejné výdaje na terciární vzdělávání. Stávající objem veřejných prostředků je u nás nižší, než je obvyklé v zemích na podobné úrovni ekonomického rozvoje a výrazně nižší než v nejnávštějnějších státech. Společenské i soukromé výnosy z investic do vzdělání jsou u nás přitom nadprůměrně vysoké. Výdaje se mohou lidem i veřejným rozpočtům násobně vrátit, budou-li využity efektivně.

Za druhé je třeba podpořit navyšování soukromých výdajů. Privátních prostředků se našim veřejným vysokým školám nedostává. Jejich výraznějšího navýšení lze dosáhnout právě a pouze zavedením školného. Školné také posílí motivaci k zodpovědnějšímu jednání studentů a škol a poslouží jako informační signál, který dnešnímu systému chybí. Daňově výhodné podmínky by měly posílit i příliv soukromých financí od zaměstnavatelů, ale zázraky alespoň ve středním časovém horizontu nečekejme.

Za třetí je třeba posílit vazbu mezi státní podporou, výkony a výsledky. Podpora by měla více než dnes zohledňovat skutečně realizované výkony a být nově odvozována od úspěšného získávání kreditů v průběhu studia. Mělo by skončit přetahování škol o balík dlouho nebo neúspěšně a formálně studujících duší. Je naopak třeba otevřít prostor pro zdravé formy konkurence mezi školami.

Za čtvrté je třeba zavést kontraktové financování. Školy mají získat větší jistotu, kolik prostředků jim stát na studenta během studia dá. Stát by měl škole garantovat, že příspěvek na každého jednoho studenta během úspěšného studia na škole nepoklesne. Mělo by skončit každoroční nepředvídatelné vyjednávání o rozpočtu, kdy školy do poslední chvíle čekají nejen na to, kolik dostanou peněz na nové studenty, ale dokonce, i kolik jim stát přispěje na ty již přijaté.

Za páté je třeba zavést regulační roli poptávky. O počtu školou přijatých studentů by se mělo mnohem méně rozhodovat plošně od úředního stolu a větší roli by měla hrát reálná poptávka po studiu.

Za šesté je třeba více zodpovědnosti za rozvoj svěřit školám. Měly by dostat větší volnost v nakládání s příspěvkem státu i možnost rozhodovat o investicích.

Za sedmé musí být zajištěny rovné a přehledné podmínky. Na žádné škole by neměla existovat dvojkolejnost, kdyby tam studovali zároveň platící a neplatící občané. Dominantním předpokladem ke studiu musí být dispozice k němu. Sociálně-ekonomické zázemí by mělo hrát minimální roli. Podmínky stanovené na začátku studia se nesmí v jeho průběhu měnit.

Celek, který nelze trhat

Za osmé je třeba zavést studentské půjčky a spoření. Zavedení školného může následovat až po spuštění funkčního systému všeobecně dostupných půjček umožňujících odklad platby školného až na dobu výdělečné kariéry po absolvování studia. V rámci toho mají být dostupné i půjčky na studentské živobytí, studijní granty, stipendia, spoření na studium a daňově zvýhodněná práce při studiu.

Za deváté je třeba podporovat studenty i na soukromých školách. Veřejná finanční podpora studia by se měla dostat studentům bez ohledu na to, zda studují na škole veřejné nebo soukromé. I studenti těch druhých by měli mít možnost získat státní grant i půjčku.

Za desáté je třeba pamatovat, že principy desatera jsou navzájem podmíněny a vytržením některého z nich se funkčnost systému naruší.

Daniel Münich

Autor je ekonom. Podílel se na vzniku Bílé knihy terciárního vzdělávání